

Universitätsbibliothek Paderborn

Ōrigenus Tōn Eis Tas Theias Graphas Exēgētikōn Apanta Ta Ellēnisti Heuriskomena

Cui idem præfixit Origeniana, Tripartitum opus, quo Origenis narratur vita,
doctrina excutitur, scripta recensentur

Origenes

Rothomagi, 1668

Quaestio secunda, De sanctissima Trinitate

urn:nbn:de:hbz:466:1-25059

ORIGENIANORVM

30

VI. Nihilominus tamen ab hac longe heresi absuisse ipsum aperte evincunt loci A complures; maxime vero caput 1. libri 1. *α&ει α&ξων*, quo corpus omne à Deo apertissime segregatur. Denum post longam rei hujus probationem sic habet: *Omni igitur sensu, qui corporum aliquod de Deo intelligi fugerit, prout potuimus, confutato, dicimus secundum veritatem quidem Deum incomprehensibilem esse inestimabilem.* Deinde: *Non ergo aut corpus aliquod, aut in corpore est patandus est Deus, sed intellectus natura simplex, nihil omnino in se adjunctionis admittens, ut ne magis aliquid & inferius esse credatur; sed ut sit ex omni parte uoras, & ut ita dicam totus mens ac fons, ex quo initium totius intellectus naturae vel mentis est;* & cap. 6. *Solius Dei, id est Patris, & Filii, & Spiritus sancti natura id proprium est, ut sine materiali substantia, & absqueulla corporis adiunctione societate intelligatur subsistere;* & libr. 2. cap. 2. *Solius namque Trinitatis incorpore via existere recte putabatur;* & libr. 4. cap. 2. *Illa vero substantia Trinitatis, que principium est & causa omnium, ex qua omnia, & per quam omnia, & in qua omnia, neque corpus, neque in corpore esse credenda est.* Praclare vero cap. 4. sequenti: *Si corpus esse pronuntietur Deus, quoniam omne corpus ex materia est, invenietur & Deus esse ex materia: quod si ex materia sit, materia autem sine dubio corruptibilis est;* erit ergo iam secundum illos corruptibilis Deus. Quia si quis à Rufino gratis inserta putet, eadem ratiocinationem iteratam ac dilatatam videat Tom. 14. in Ioh. p. 214. 215. Item libr. 8. contr. Cell. sic ait: *α&ει ηγετησε την ουρανον ο διος ήτα μη σεπτοροθη εις αεταιρειαν από τη ζωναν Εχονταν ειδοφερες.* Denique in Catena Combeffisiana ad Gen. 1. 26. & apud Theodoretum Quest. 20. in Exod. Melitonem non perfundit catus, qui librum scriperat hoc argumento, Deum esse corporeum. Sane ipse Plato, cuius dogmata tere amplexus est Origenes, à Deo corpus omne removet: removet & Ari- C stoteles.

VII. Cum ait igitur Origenes animam corpore caritaram, quia similis futura est Deo qui corpore caret, id sibi vult, Deum & animam corpore carere *ουρημας* quidem, sed non eodem modo; Deum quippe simpliciter & absolute esse incorporeum; animam vero crassiorum duntaxat corporum ratione. Quod autem obiciunt Theophilus & Hieronymus, Deum unius & eiusdem substantiae ac res ratione praeditas Adamantium posuisse, pari responsive dissolvitur; in eo illas convenire substantias, quod sint *ουρης* & *τοπηρη*, cum immensum ceteroquin differant. Firmat hanc responzionem locus ipse Origenis quem affert Hieronymus: *Intellectualem, inquit, rationabilemque naturam sentit Deus, & unigenitus Filius eius, & Spiritus sanctus;* *sentient Angeli, & Potestates, catenaeque Virtutes;* *sentit interior D homo, qui ad imaginem & similitudinem Dei conditus est.* Ex quo concluditur Deum & haec quodammodo unius esse substantie. *Quodammodo, id est, aliqua ex parte; quod ad effugendum sacrilegij crimen additum ait Hieronymus: nos benignius interpretari possumus.*

VIII. Quia cum ita sint, haec tamen scribit Origenes in Procem. libror. *α&ει α&ξων:* *Deus quoque quomodo intelligi debet, inquirendum est, corporeus, an secundum aliquem habitum deformatur, an alterius nature quam corpora sunt, quod utique in predicatione nostra manifeste non designatur.* Inde est quod Deum corporalem esse absque dubitatione decrevit Tertullianus, cum alibi, tum advers. Praxeam, cap. 7. *Qui enim negabit, inquit, Deum corpus esse, est spiritus est;* *spiritus enim corpus sui generis in sua effigie.* Sed & invisiibilita illa quaecunque sunt, habent apud Deum & suum corpus, & suam formam, per que soli Deo visibilia sunt; quanto magis quod ex ipsis substantia missum est, sine substantia non erit? Quia quamvis manifesta sint, in contrariam tamen sententiam fectere conantur quidam, per corpora substantiam intelligi volentes. Quasi vero tam Latinus sermonis impetus fuerit, & vocabulorum inops Tertullianus, ut rem per se extantem notare volens, non aliter appellare potuerit, quam corpus. Idem de Deo senserunt Valentinus, Scelens & Hermias Galate, Audius, & ejus affecti Audiani (quos alii subinde Vadianos perpetram appellant) & Egypti Anthropomorphita, de quibus infra differemus.

QVAESTIO SECUNDA.

DE SANCTISSIMA TRINITATE.

- I. In multis circa S. Trinitatis mysterium errores incidisse fertur Origenes, quorum gravissimi notantur. II. Hoc nomine Patrum multorum reprehensiones expertus est. III. Vtrum S. Trinitatis Personas substantias differre opinatus sit. IV. Nonnulla in eius defensionem afferuntur. V. Erratur germana ipsius sententia. VI. Vtrum Filium per prolationem genitum esse arbitratus sit. VII. Vtrum Filium Patre, Spiritum sanctum Filio inferiore esse dixerit, VIII. ita ut jactetur à plurimis. IX. Vtiusque dignitatem videtur nonnumquam

LIBER SECUNDVS.

A tueri. X. Patrum multorum suffragio gaudet. XI. Rebe eum de Filij & Spiritus sancti dignitate sensisse Patres nonnulli testantur. XII. Platonis deliriis orthodoxam doctrinam oblimavit. XIII. Vtrum Patrem primarium rerum conditorem, Filium vero secundarium & Patris ministerum crediderit. XIV. Veteris aliquid Patrum consensu jubilatur. XV. Quo sensu Filium dixerit non esse absolute bonum, XVI. & non esse absolute veritatem. XVII. Vtrum aqua sit multorum criminatio, Origenem dixisse querentium Patrem à Filio, Filium à Spiritu sancto videri non posse, XVIII. quam ab eo depellere conatur Rufinus. XIX. Vtrum Filij cognitionem cognitione Patri, Spiritus sancti cognitionem cognitione Filij inferiorem dixerit, XX. quod aliquando videtur negasse. XXI. Vtrum Filium & Spiritum sanctum existimat veritatem esse creatos, XXII. ut vulgo fertur. XXIII. Plurima culpa huic ele vanda proponuntur. XXIV. Aperitur genuina Origenis sententia. XXV. Patres aliquot assentientes habet. XXVI. Quo sensu dixerit duo Seraphim Isaias c.6. v.2. esse Christum, & Spiritum sanctum. XXVII. Crimini datur Origeni, quod dixerit Patrem rebus universis, Filium ratione praeditis, Spiritum sanctum sanctis duntataxat praesse: XXVIII. sed defenditur. XXIX. Vtrum Filium non ordinatum esse pronuntiaverit. XXX. Vtrum finxerit sibi Spiritum sanctum genus humanum redimere non posuisse.

1. **E**x ijs religionis Christianæ dogmatis quæ ab Origene tractata sunt; tractata sunt autem pene universa; nullum æque commentis & opinacionibus deformasse suis creditus & dictus est, ac illud quo sacrofancæ Trinitatis mysterium continetur. Nam & Filij substantiam visus est à substantia Patris secernere; & Filium Patre, Spiritum sanctum Filio inferiorem ponere, adeo ut Pater à Filio, Filius à sancto Spiritu videi neutiquam possit, atque ita dignitatis & excellentiæ gradus in Trinitate statuere; Filium ac Spiritum sanctum in creaturarum rerum ordinem detrudere; huic sanctorum, illi ratione pollutum procurationem, seclusa rerum aliarum administratione, assignare; orationibus nostris Filium fraudare; redimenda prolis humanae potestatem Spiritui sancto detrahere; alia denique comminisci plurima, quibus substantiæ unitas, Personarum Trinitas, perfecta ipsarum invicem aequalitas violatur.

II. Quamobrem Augustinus, ac Iustinianus deinceps in Epistola ad Menam pessime illum de Trinitate sensisse ac scriptis conquesti sunt; Arianorum, Anomœorum, & Manichæorum patrem appellarent Epiphanius, & Hieronymus; ipse quoq[ue] pertinacissimus Origenis affecta Rufinus multa in libris ~~et ap[er]tis~~ resecta à se fatetur, quibus Trinitatis maiestas imminuebatur; & sexcentorum præterea, quos suis appellabimus locis, capitali hoc errore Origenes sibi reprehensiones concivit. Ex novem certe criminationibus ipsi obici solitus, quas repræsentat & confutat Pamphili Apologia, ad Filium Dei, ipsiusque ~~cito~~ E*vouiu*s pertinent insigniores quinque. Nos singula quaque expendemus distincte, quoad fieri poterit, & in pauca contrahemus.

Sed vereor tamen ne de Platonicæ doctrina narthecio depromta ista sint. Docebat si quidem Plato *migadiv*, sive Deum Patrem creasse *vix*, mundo proximum, qui qua parte

respiciebat Patrem, ejus erat similis, secus qua inferiora. Macrobius lib. i. in Somm. Scip. A cap. 14. ex sententia Platonis sic disserit: Deus qui prima causa est & vocatur, unus omnium quaque sunt, queque videntur esse, princeps & origo est. Hic superabundanti majestatis facunditate de se mentem creavit. Hac mens qua vocatur, qua Patrem inspicit, plenam similitudinem servat Auctoris, animam vero de se creat posteriora respiciens. Mundi hujus effectorem esse r̄t Pythagorei affirmabant. Ab his non ablutit Origenes, cum Patrem ait non lucere in tenebris, Filium vero Patre esse inferiorem quatenus in tenebris luet, ab iisque oppugnat; cum res nimirum ab eo procreata, ac homines praeципue beneficiorum immemores, Auctoris sui leges ac mandata contemnunt.

Sed quid defensionem præbere conanum Origeni, cum suam ipse causam prodat tom.
2. in Iohann. p. 56. ubi quemdam impugnans dicitur nō voleat unde vōles mā idas vēstīas tē
ēzū προστάτης οὐ ινέας οὐ πατέρας οὐ γόνος οὐ γόνη, distinctionem ait Filium inter & Spiritum
sanctum ostendit his verbis: *Qui verbum dixerit in Filiū hominis, dimittetur ei: qui autem blas-
phemiam dixerit in Sp̄itū sanctū, non dimittetur ei, nec in hoc seculo, nec in futuro.* Deinde ad-
dit: *καὶ πρότερον τὸν ἀπόστολον τὸν γένεθλιον, τὸν μαρτυραῖον τὸν*, (qua duo vocabula per
Typographi incertiam prætermitti sunt) *τὸν πνεῦμα.* Quibus significat ab eo qui unicam
in Trinitate vōlēt, ponit, se dissentire, & tres vōles admittere, hoc est tres ḡn̄as. Nam
s̄i hōmōs ēs, hoc est persona hic signaret vox vōles, nequitam exprimeret defensionem
suam ab eo qui unius iugis Trinitatem esse volebat.

IV. Alias

A. IV. Alias quidem orthodoxa nonnunquam videtur esse prolocutus, sed ea è Rufini Interpretis, Origenianos errores celare volentis, officina prodigiis vehemens suspicio est. Talis ille locus est Homil. 12. in Num. Est ergo hac trium distinctio Personarum, in Patre, & Filio, & Spiritu sancto, que ad pluralem pateorum numerum revocatur. Sed horum pateorum unus est fons: una enim substantia est & natura Trinitatis: & hic etiam è libr. 4. in Epist. ad Rom. Fidere autem dicimus in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, qui integrum substantiam, plenam, perfectam, qui nihil diversum, nil discrepans, aut extraneum in Trinitate profiteatur: & ille è libr. 5. Nec ravinam ducit (Christus) esse aequalem Deo: hoc est, nos sibi magni aliquid deputas, quod ipse quidem aequalis Deo, & unum cum Patre est: & iste è libr. 7. si ergo Filius Dei super omnes dicitur, Deus autem Pater est ex quo omnia, evidenter ostenditur natura Trinitatis & substantia una, que est super omnia: & hic quoque è libr. 8. Sunt enim nonnulli qui annuntiant quidem de Patre, & Filio, & Spiritu

B & hic quoque est libr. 8. Sunt enim nonnulli qui annuntiant quidem de Pare, & Filio, & Spiritu sancto non sincere, non integre, ut sunt omnes Heretici, qui Patrem quidem, & Filium, & Spiritum sanctum annuntiant, sed non bene, non fideliter annuntiant. Aut enim male separant Filium à Pare, ut alterius nature Patrem, alterius Filium dicunt; aut male confundant, ut ex tribus compositum Deum vel trine tantummodo appellationis in eō esse vocabulum pertinet. Qui autem bene annuntiant bona, proprie- tates quidam Patri, & Filio, & Spiritui sancto suas cuique dabit; nihil autem diversitatis esse constiebitur in natura vel substantia: necnon & ille è libr. 1. & cōtra xv, cap. 2. Secunda vero comparationē imago Filii Dei, de qua nunc sermo est, comparari potest, & secundum hoc quod in invisibilis Dei imago in- visibilis est, sicut secundum historiam dicimus similitudinem Adae filium Seth; ita enim scriptum est: Et genuit Adam Seth secundum imaginem suam, & secundum speciem suam. Quia imago etiam natura ac

Cubstantia Patris & Filii continet unitatem: & hic est capite sequenti, quem recitat Pamphilus in *Apologia*: *Quod si esset, num quam utique in unitate Trinitatis, id est Dei Patris inconvenibilis, & Filius epius, etiam ipse Spiritus sanctus haberetur: & ille etiam est cap. 5.* Non enim Trinitatis natura habere aliquid compositionis offensum est: & hic est liber. 3. cap. 6. *Iá quod unum est Filius cum Patre, ad naturem proprietatem referendum fideli veritas docet: & ille præterea est liber. 4. in *Anacephaleosi*: Veritas, vita, sapientia, idem sunt ac Christus: *Christus idem ac Pater.* Quia quavis intellectu multa esse dicantur, re tamen & substantia unum sunt, in quibus plenitudo est divinitatis: cui & hic indidem adjungendus: *Non enim dicimus sicut Hæretici putant, Patris aliquam substantiam Dei in Filium versam, aut ex nullis substantiis Filium procreatorem a Patre, id est extra substantiam suam, ut futuri aliquando, quando non fuerit.* Nihil effet ad Trinitatis laudem clarius, si non, ut dixi, suscipiendo ea facientes fluxus & refluxus Fidei. Velle ergo quae hæc esse. Quia non poterat*

V. Validior ille locus ex eodem Tomo in Iohann. p. 46. ubi aduersus quodam invenitur, apud quibus tunc dicitur, noster dominus Jesus Christus, et filius vocatus est deus, et figura substance paternae appellatur Ebr. 1.3. id esse censebat ratione Patris, quod est radius respectu Solis. Atqui solaris radius

E. Sole licet inferior, ejusdem tamen est substantia ac Sol ipse; nam substantia solis effluvium quoddam est & particula, sed tamen non est una numero & eadem substantia. Hic ergo culpas Hæreticos substantiam Filij à Patris substantia penitus, & *καὶ τοῖς εἰπεῖσιν* secernentes, & ab hac illam emanasse negantes: at in allatis superius testimonios Filium inficiatur unius numero ac ejusdem esse ac Patrem substantiam. Vera hæc est & germana Origenis opinio. Hinc conciliantur *ἐπανορθώσα* ita Epiphanius Har. 64. cap. 4. *ἐπὶ τὸν οὐρανὸν τὸν ἡγεμόνα* (*ψὺν* *εἰπεῖσιν*). Ex substantia Patris cum (Filium) esse arbitratur: cum illis εί cap. 8. *ἐπὶ τὸν οὐρανὸν τὸν ἡγεμόνα* *ἀντὶ της ψευδοῦσας αἵρεσεως της ταύτης διεπέμπει της εὐαγγελίου της της πινελεού της εἴπειν*. *Multis in locis invenimus* cum *Vnigenitum Deum segregantem à Patri* *divinitatem τῆς substantias*. *Finaliter vero εἰ πιστεῖσθαι*. Quod si genuina hæc est Origenis sen-

ORIGENIANORVM

34.

V. Sic exposita Origenis doctrina, exploduntur nonnulli à quibus accusatum fuisse. A Origenem scribit Pamphilus in Apolog. quod Filium Dei per prolationem in substantiam venisse dixerit. Mirum certe est hoc ei crimen objici, quod in alijs sape ipse carpit ac disserit. Nam prater ea quae afferit Pamphilus testimonia, insigne quoque illud est è Tom. I. in Iohann. p. 23. & 24. n. 15. qd. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 787. 788. 789. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 797. 798. 799. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 897. 898. 899. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 988. 989. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 997. 998. 999. 999. 1000. 1001. 1002. 1003. 1004. 1005. 1006. 1007. 1008. 1009. 1009. 1010. 1011. 1012. 1013. 1014. 1015. 1016. 1017. 1018. 1019. 1019. 1020. 1021. 1022. 1023. 1024. 1025. 1026. 1027. 1028. 1029. 1029. 1030. 1031. 1032. 1033. 1034. 1035. 1036. 1037. 1038. 1039. 1039. 1040. 1041. 1042. 1043. 1044. 1045. 1046. 1047. 1048. 1049. 1049. 1050. 1051. 1052. 1053. 1054. 1055. 1056. 1057. 1058. 1059. 1059. 1060. 1061. 1062. 1063. 1064. 1065. 1066. 1067. 1068. 1069. 1069. 1070. 1071. 1072. 1073. 1074. 1075. 1076. 1077. 1078. 1079. 1079. 1080. 1081. 1082. 1083. 1084. 1085. 1086. 1087. 1088. 1088. 1089. 1089. 1090. 1091. 1092. 1093. 1094. 1095. 1096. 1097. 1097. 1098. 1098. 1099. 1099. 1100. 1101. 1102. 1103. 1104. 1105. 1106. 1107. 1108. 1109. 1109. 1110. 1111. 1112. 1113. 1114. 1115. 1116. 1117. 1118. 1119. 1119. 1120. 1121. 1122. 1123. 1124. 1125. 1126. 1127. 1128. 1129. 1129. 1130. 1131. 1132. 1133. 1134. 1135. 1136. 1137. 1138. 1139. 1139. 1140. 1141. 1142. 1143. 1144. 1145. 1146. 1147. 1148. 1149. 1149. 1150. 1151. 1152. 1153. 1154. 1155. 1156. 1157. 1158. 1159. 1159. 1160. 1161. 1162. 1163. 1164. 1165. 1166. 1167. 1168. 1169. 1169. 1170. 1171. 1172. 1173. 1174. 1175. 1176. 1177. 1178. 1179. 1179. 1180. 1181. 1182. 1183. 1184. 1185. 1186. 1187. 1188. 1188. 1189. 1189. 1190. 1191. 1192. 1193. 1194. 1195. 1195. 1196. 1196. 1197. 1197. 1198. 1198. 1199. 1199. 1200. 1201. 1202. 1203. 1204. 1205. 1206. 1207. 1208. 1209. 1209. 1210. 1211. 1212. 1213. 1214. 1215. 1216. 1217. 1218. 1219. 1219. 1220. 1221. 1222. 1223. 1224. 1225. 1226. 1227. 1228. 1229. 1229. 1230. 1231. 1232. 1233. 1234. 1235. 1236. 1237. 1238. 1239. 1239. 1240. 1241. 1242. 1243. 1244. 1245. 1246. 1247. 1248. 1249. 1249. 1250. 1251. 1252. 1253. 1254. 1255. 1256. 1257. 1258. 1259. 1259. 1260. 1261. 1262. 1263. 1264. 1265. 1266. 1267. 1268. 1269. 1269. 1270. 1271. 1272. 1273. 1274. 1275. 1276. 1277. 1278. 1279. 1279. 1280. 1281. 1282. 1283. 1284. 1285. 1286. 1287. 1288. 1288. 1289. 1289. 1290. 1291. 1292. 1293. 1294. 1295. 1295. 1296. 1296. 1297. 1297. 1298. 1298. 1299. 1299. 1300. 1301. 1302. 1303. 1304. 1305. 1306. 1307. 1308. 1309. 1309. 1310. 1311. 1312. 1313. 1314. 1315. 1316. 1317. 1318. 1319. 1319. 1320. 1321. 1322. 1323. 1324. 1325. 1326. 1327. 1328. 1329. 1329. 1330. 1331. 1332. 1333. 1334. 1335. 1336. 1337. 1338. 1339. 1339. 1340. 1341. 1342. 1343. 1344. 1345. 1346. 1347. 1348. 1349. 1349. 1350. 1351. 1352. 1353. 1354. 1355. 1356. 1357. 1358. 1359. 1359. 1360. 1361. 1362. 1363. 1364. 1365. 1366. 1367. 1368. 1369. 1369. 1370. 1371. 1372. 1373. 1374. 1375. 1376. 1377. 1378. 1379. 1379. 1380. 1381. 1382. 1383. 1384. 1385. 1386. 1387. 1388. 1388. 1389. 1389. 1390. 1391. 1392. 1393. 1394. 1395. 1395. 1396. 1396. 1397. 1397. 1398. 1398. 1399. 1399. 1400. 1401. 1402. 1403. 1404. 1405. 1406. 1407. 1408. 1409. 1409. 1410. 1411. 1412. 1413. 1414. 1415. 1416. 1417. 1418. 1419. 1419. 1420. 1421. 1422. 1423. 1424. 1425. 1426. 1427. 1428. 1429. 1429. 1430. 1431. 1432. 1433. 1434. 1435. 1436. 1437. 1438. 1439. 1439. 1440. 1441. 1442. 1443. 1444. 1445. 1446. 1447. 1448. 1449. 1449. 1450. 1451. 1452. 1453. 1454. 1455. 1456. 1457. 1458. 1459. 1459. 1460. 1461. 1462. 1463. 1464. 1465. 1466. 1467. 1468. 1469. 1469. 1470. 1471. 1472. 1473. 1474. 1475. 1476. 1477. 1478. 1479. 1479. 1480. 1481. 1482. 1483. 1484. 1485. 1486. 1487. 1488. 1488. 1489. 1489. 1490. 1491. 1492. 1493. 1494. 1495. 1495. 1496. 1496. 1497. 1497. 1498. 1498. 1499. 1499. 1500. 1501. 1502. 1503. 1504. 1505. 1506. 1507. 1508. 1509. 1509. 1510. 1511. 1512. 1513. 1514. 1515. 1516. 1517. 1518. 1519. 1519. 1520. 1521. 1522. 1523. 1524. 1525. 1526. 1527. 1528. 1529. 1529. 1530. 1531. 1532. 1533. 1534. 1535. 1536. 1537. 1538. 1539. 1539. 1540. 1541. 1542. 1543. 1544. 1545. 1546. 1547. 1548. 1549. 1549. 1550. 1551. 1552. 1553. 1554. 1555. 1556. 1557. 1558. 1559. 1559. 1560. 1561. 1562. 1563. 1564. 1565. 1566. 1567. 1568. 1569. 1569. 1570. 1571. 1572. 1573. 1574. 1575. 1576. 1577. 1578. 1579. 1579. 1580. 1581. 1582. 1583. 1584. 1585. 1586. 1587. 1588. 1588. 1589. 1589. 1590. 1591. 1592. 1593. 1594. 1595. 1595. 1596. 1596. 1597. 1597. 1598. 1598. 1599. 1599. 1600. 1601. 1602. 1603. 1604. 1605. 1606. 1607. 1608. 1609. 1609. 1610. 1611. 1612. 1613. 1614. 1615. 1616. 1617. 1618. 1619. 1619. 1620. 1621. 1622. 1623. 1624. 1625. 1626. 1627. 1628. 1629. 1629. 1630. 1631. 1632. 1633. 1634. 1635. 1636. 1637. 1638. 1639. 1639. 1640. 1641. 1642. 1643. 1644. 1645. 1646. 1647. 1648. 1649. 1649. 1650. 1651. 1652. 1653. 1654. 1655. 1656. 1657. 1658. 1659. 1659. 1660. 1661. 1662. 1663. 1664. 1665. 1666. 1667. 1668. 1669. 1669. 1670. 1671. 1672. 1673. 1674. 1675. 1676. 1677. 1678. 1679. 1679. 1680. 1681. 1682. 1683. 1684. 1685. 1686. 1687. 1688. 1688. 1689. 1689. 1690. 1691. 1692. 1693. 1694. 1695. 1695. 1696. 1696. 1697. 1697. 1698. 1698. 1699. 1699. 1700. 1701. 1702. 1703. 1704. 1705. 1706. 1707. 1708. 1709. 1709. 1710. 1711. 1712. 1713. 1714. 1715. 1716. 1717. 1718. 1719. 1719. 1720. 1721. 1722. 1723. 1724. 1725. 1726. 1727. 1728. 1729. 1729. 1730. 1731. 1732. 1733. 1734. 1735. 1736. 1737. 1738. 1739. 1739. 1740. 1741. 1742. 1743. 1744. 1745. 1746. 1747. 1748. 1749. 1749. 1750. 1751. 1752. 1753. 1754. 1755. 1756. 1757. 1758. 1759. 1759. 1760. 1761. 1762. 1763. 1764. 1765. 1766. 1767. 1768. 1769. 1769. 1770. 1771. 1772. 1773. 1774. 1775. 1776. 1777. 1778. 1779. 1779. 1780. 1781. 1782. 1783. 1784. 1785. 1786. 1787. 1788. 1788. 1789. 1789. 1790. 1791. 1792. 1793. 1794. 1795. 1795. 1796. 1796. 1797. 1797. 1798. 1798. 1799. 1799. 1800. 1801. 1802. 1803. 1804. 1805. 1806. 1807. 1808. 1809. 1809. 1810. 1811. 1812. 1813. 1814. 1815. 1816. 1817. 1818. 1819. 1819. 1820. 1821. 1822. 1823. 1824. 1825. 1826. 1827. 1828. 1829. 1829. 1830. 1831. 1832. 1833. 1834. 1835. 1836. 1837. 1838. 1839. 1839. 1840. 1841. 1842. 1843. 1844. 1845. 1846. 1847. 1848. 1849. 1849. 1850. 1851. 1852. 1853. 185

LIBER SECUNDVS.

38

B At tamen est, quæ paulo post sequitur loci etiæ quædam expositio, tamen hinc nonnullam
ignorasse Christi, quatenus ipsam Ecclesiæ, quæ corpus Christi est, ignorat. Huc addendæ
censeat aliquis longam disputationem ex initio Tomi 2. in Iohann. p. 46. & seq. in qua
vocem δια τον articulo suo conjunctam distinguit Origenes à voce οὐδεν̄ eodem articulo disti-
tuta, atque hanc deputat Filio, illam Patri: unde opinati sunt quidam aliam ipsum Deita-
tem adscipisse Patri, ac præstantiorem; inferiorem vero Filio. Quapropter ea Genebrardus
ab Arianis assuta fuisse censebat. At cum ea tamen dextre accipi posse agnoscatur, & Nos
quoque in Observationibus demonstrari simus, cur loco huic falsi apponamus notam,

causa nulla est. At manifeste sanctum Spiritum honore suo ac dignitate fraudare conatur Origenes Tom. 13, in Iohann. p. 218, his verbis: ἀρχὴ δὲ οὐδέποτε ιδεῖσθαι τοῦ θεοῦ, πατέρων μηδὲ τῆς γῆς τῆς οὐρανοῦ, καὶ συγκειτον, ἀλλὰ ιερότερη ιεροτέρη φύσις τοῦ αὐτοῦ, καὶ πεντεκάριτος ἡγεμόνης τοῦ πατοῦ, οὐδὲ πλεον διπλῶν τοῦ πατοῦ, διὸ καὶ τοῦ ιεροῦ οὐρανοῦ πατοῦ, οὐδὲ πλεον διπλῶν τοῦ πατοῦ, διὸ καὶ τοῦ ιεροῦ οὐρανοῦ πατοῦ. Στοιχεῖον τοῦ πατοῦ, πεντεκάριτος οὐρανοῦ πατοῦ.

VIII. Laſe Christi majestatis reum Origenem peragit Hieronymus Epift.59. ad Avit. cap. 1. ubi libri primi *et ei ap̄xē* deliria commemorans, dixisse illum notat; *Christum collatio- ne Patris splendorem esse parvorum*, qui apud nos pro imbecilitate noſtra magus esse videantur. Deinde addit: *Duas statuimus, majoris & parvula; unius que mundum implear, & magnitudine sua quo- dannmodo trivisibilis fit; & alterius quia sub oculis cadit, posuit exemplum; priori Patrem, posteriori Fi- lium comparans.* Iustiniānus in Epiftola ad Menam gradus in Trinitate posuisse ipsum ait, &

D Patrem Filio majorem fixisse: tum ex ipsis Origenis verbis accusationem suam comprobat. Et quid reliquos commemorare attinet, cum par sit Scriptorum fere omnium querela, quotquot in ejus recensendis erroribus operam aliquam posuerint? Non minoribus doctrina ejus de Spiritu sancto insimulationibus & convitijs proscissa est a Theophilo, Epiphano, & præter alios à Basilio, qui Origenem de Spiritu sancto male sentientem, si quando recte locutus est, vi confuterunt & traditionis victimum fuisse scribit. Ejusdem etiam noxæ arcessivit Dionysium Alexandrinum Origenis discipulum: adeo ut ex Adamantij schola primi omnium adversus Spiritum sanctum errores videantur extitisse. Ad aliorum erimationes adicit Hieronymus, dixisse illum Patris & Filii ministrum esse Spiritum sanctum: & Iustinianus in fine Epistola sua de Menam Origenem ait Filium & Spiritum sanctum appellasse.

XV. Multa quidam contra hanc in gratiam Origenis obtendi possunt, quibus orthodo-

IX. Multa quidem contra haec in gratiam Origenis obtendi possunt, quibus orthodoxam de Verbi dignitate sententiam tueri vitus est: sed ea fere e libris de prompta que Rufinum Interpretum habent, properteaque dubia sunt fidei, & interpolata credi possunt. Afferemus tamen singula, ne caussam Origenis deferuisse videamur. Ac primum de Christo haec leguntur Hom. 4. in Gen. Formam namque serui accepit, & cum i se invisibilis sit naturae, ut pote aequali Patri, habitare tamen visibilis sucepit: & ista libro 7. in Epist. Pauli ad Rom. Ide non ad injuriam dicitur, quia Prophetis subiecti sunt spiritus, sed ad diffensionem; sicut & illud dictum accepimus a Salvatore, quia tunc & ipse Filius subiectus erit et qui sibi subdidit omnia. Et hic enim subiectus non quasi inferior dicitur. Quomodo enim inferior dici poterat, qui Filius & omnia.

F est que Pater Omnia enim, inquit, Pater tua, mea sunt. Quindecim libr. 1. *Sei αγα*, cap. 2. eamdem esse docet Patris & Filij potentiam, bonitatem eamdem. Quod autem Servatorem universorum esse Deum negavit libr. 8. contr. Cels. huic illud opponi potest è Praef. Comment. in Iohann. ε των πατέρων οὐ, εδι τοι μη τοι πατέρες οὐ δύον δύον λόγον. Ηδης γα επειδή τοι μη μάρτυρ. Cum enim omnia habeat à Patre Filius, acceptum Patti referat universorum esse Deus. Rerum igitur universarum Deus est Pater à se; Filius carumdem rerum Deus est à Patre. Cum Servatorem ergo universorum Deum esse negat, Deum intellige à se, seu *υπόθετον*. Cum eundem universorum Deum esse afferit, Deum id diligere à Patre, sive Deum de Deo. Facit etiam pro Origene, quod maxima locorum illorum, quibus Filij maiestatem imminuit, pars è Commentarijs in Iohannem est profecta, quos adversus Marcionistam Heracleonem scriperat. Id autem erat sc̄tæ hujus delirium, Opifi-

30 cem mundi Deum alium esse à Deo Christi Patre , ipsoque ac Christo inferiorem. Quo A facilius commentum ejusmodi profigaret Origenes , contrariam adstruxit sententiam, probavitque mundi Opificem Deum Christo majorem esse ac superiorem. De Spiritu sancto orthodoxa cum sentire credas in Proœmio libror. *τοι επόν*, cum aut: *Tam deinde honore & dignitate Patri ac Filio facilius tradidissent (Apofolii) Spiritum sanctum.* Verum levia sunt, ut dixi, qua petuntur ex operibus à Rufino interpretatis testimonia: præcipue vero ex libris *τοι επόν*, in quibus errores circa Trinitatem admisitos emendare conatus est. Quamobrem siculnea quoque est loci illius tutela, ē libro 1. *hujus Operis*, cap. 1. *Porro autem nihil in Trinitate maius misericordie dicendum est:* & *hujus*, ē libr. 2. cap. 2. *Origo & fons Filij,* vel *Spiritus sancti, Patre et, & nihil in iis anteriori, posteriori intelligi potest.* Nec gravioris isthac pro Origene momenti ē libr. 7. in Epist. ad Rom. *Hic ergo Christus Deus super omnia.* Que omnia? illa siue dubio que & paulo ante diximus, *super Principatus, & Potestates, & Virtutes, & omne nomen quod nominatur non solum in hoc sacculo, sed etiam in futuro.* Que autem *super omnes est,* super se neminem habet: non enim post Patrem ipse, sed de Patre. Hoc autem (iudest Sapientia Dei) etiam de sancto Spiritu intelligi debet, ubi dicit: *Spiritus Domini replevit orbem terrarum;* &: *Quo continet omnia, scientiam habet vocis.*

Ecclesiastes,
lib. 1, de
Christo.

Annot ad a. Adeo ut parum attentum fuisse Anastasium Bibliothecarium putandum sit, cum ait in Historia, laudes Gregorij Thaumaturgi silentio pressisse Eusebium, quod ab Origenis & Atij deliramentis probris fuerit alienus: cum & haec deliramenta sit factus, nec laudibus Euseb., liber. eum Eusebium fraudaverit. Constat denique ne Basili quidem temporibus, ac recentioribus etiam, Spiritus sancti divinitatem aperte profiteri auctos cfr Catholicos, ne Pneuma tomachorum petulantiam experirentur.

3º in qua Patri tantum ministraſſe, non molitorem itidem ut Patrem fuſſe dicit libr. t. A
et 2º, in ipſo Procēmio: *Ieſus Christus ipſe qui venit, ante omnem creaturam natus ex Patre eſt.* Qui cum in omnium conditione Patri ministratſet (per ipſum enim omnia facta ſunt) noviſſimis temporibus ſcīp̄um excusaniſſe homo factus eſt: quem locum repetit Auctor libri de Deitate & Incarnatione Verbi ad Ianuarium, qui Tomo quarto Operum Auguſtini ſubjici ſoleat, cap. i. Repetitū & ante illum Pamphilus in Apologia; atque item illum: *Data eſt autem Lex Moysi per Angelos, in magno mediatoři Chriſti & virtute, qui cum eſſet in principio Verbum, & apud Deum eſſet, & Deus eſſet Verbum, Patri in omnibus ministravit. Omnia enim peripſum facta ſunt, id eſt non ſolum creature, ſed & Lex & Prophetæ.* Vnde Tomo 20. in Iohann. p. 292. ipſum quidem *ut vñ illa* eſſe ait corum quae ſunt in Patri; Angelos autem videre eadem per ipſum, tamquam per me- diatorem & ministrum, aīc ſit uero illi, ut ipso. Et Tom. 1. p. 18. Chriftum eatus eſte B
creatorem doceſt, quatenus dixit Pater: *Fiat lux, id eſt quatenus in facienda luce Patri mi- niſtrum ſe præbuit.* Clariffime vero ſententiam hanc expreſſit libr. 6. contr. Cell. τὸν μὴ ωρίζοντα διηγεόμενον ἐπὶ τὸν θεόν τὸν θεὸν λόγον, καὶ αὐτοὶ ποιῶντες τὸν λόγον, τὸν δὲ ταῖς τῷ λό- γῳ, τὸν δὲ τοπογράφων τὸν λόγῳ λατεῖ λόγῳ ποιοῦν τὸν λόγον, ἐπὶ ωρίζοντα διηγεόμενον. Iam ergo li- quer quoniam ſenuſ dixerit in Catena Baltasaris Corderij in Ioh. ad cap. i. v. i. (ſi modo ca vere ſunt Origenis, & aliquid Catenatum auctoritatibꝫ tribuendum eſt) διηγεόμενον τὸν πατέρα τὸν δι- uinον, τὸν λόγον διoumα ταπερι μετ' ὅ. Opificem rerum omnium ſtatuum ipſum, Verbi nomi- ne ipſum offiſit: ubi & minimo ἡμῖν πατέρα appellat: & ait paulopost: τὸν δὲ τὸν θεὸν ἐπὶ λα- τεῖ πατέρα, & ē apud τὸν ὑπαρχόντα αὐτὸν, καὶ λογοτάτον. Quonodo enim non oportebat eſſe ipſum ante omnia, & cum primū eſſe cuperant, qui corum creator eſt? & mox: τὸν δὲ διηγεόμενον τὸν πατέρα τὸν λόγον, τὸν δέ τον θεόν λόγον, τὸν δέ τον λόγον. Cum vero Opifis agetab partes, cuilibet præbat ut effent, & erat apud Deum, & Deus erat: & denique: αὐτὸν ἐπὶ διηγεόμενον τὸν πατέρα τὸν λόγον τοντον. Sic λόγος νατ' ſolat. Ad ē oratio. C. & abhinc ē τὸν διορθωτικὸν ἀντιτίθεται. At non ita rerum omnium conditor, qui Deus Verbum eſt ſecundum eſſentiam. Vnde & Sapientia appellatur, & veritas, cum de rebus divinis diſſiuit. Item libr. 7. in Epift. ad Rom. Nihil eſt viſibilis, ſive in viſibiliſ creative, quod Filio posſit adiquari: nullo enim pacto Creatori ſuo creatura potest conſerti: & ſi Creator ipſe donatus eſt nobis, quonodo non cura ipſo creatura nobis donabitur? Rerum effectorem Filium eſſe putat, ſed ſecundarium: & res quidem creareſt, at instrumenti vice fungentem; Patrem vero creatio- nis auctorem eſſe, & primariam ac præcipuam cauſam: atque ita ſuum cuique officium partitur. Hinc Gennadius libr. De dogmat. cap. 4. *Nihil officio ſingulare, nec alteri communis, nec civile* (in Trinitate credamus) ut Origenes. Hinc etiam Cyriacus apud Symeonem Meta- phrastem inter dogmata Origenistarum Palafinistarum ſacra ſexti ponit illud: *Trinitatem non fuſſe mudi Opificem, & Iuſtinianus Origenem conqueritur Filium & Spiritum sanctum appellasse animalia, ministratoria animalia, ut ſupra à me obſervatum eſt.*

XIV. Eisdem partes in rerum molitione nonnulli et vetustioribus Patribus Filio tribuerunt. Theophilus Antiochenus libr. 2. ad Autolycum : τὸν τοι λόγον ἵερον (τὸ διός) ἔχουσαν οὐ πάντα γέγονται, καὶ δικαίων ταῦτα πάντας. *Hoc Verbum habuit (Deus) ministram operam suorum. & omnia per ipsum fecit.* Tum inferius : ὅποι τέ δὲ διδάσκεται ὁ Θεός τοι ταῦτα λαλούσας, τόπον τοῦ ἀρχοντος περιβαλλούσας. Quando autem vultus Deus facere quacunque deliberaverat, hoc Verbum genitus protallitum. Et paulopoli : θεός εἶ τοι λόγος, καὶ εἴς πεντεκός, ὃντος αἱ Εἰδήναι τοι τοῦ διατομῶν, τούτοις τοι εἰς πάντα. Cum ergo Deus sit Verbum, & ex Deo pronatus, quoiescensque vult Pater universorum, misit eum in locum aliquem. Iustinus in Dialogo cum Tryphonie : οὐ διδίκασθε τοι τοῦ λόγου λαζαρίθμοντα, οὐ γέγοντες τοῦ κυρίου λόγον, ήταν οὐδενός σημαντόν τοῦ ιπποτοῦ τοῦ τοῦ λόγου λαζαρίθμου. *Iste qui Patriarchis τιμώμενος, & dictator Dei, & Angelus, & Dominus appellatur; ut ex his quoque intelligatis ipsum Patri universorum ministram: & alio loco : οὐ διδούσασθε τοῦ τοῦ λόγου λαζαρίθμοντα, οὐ γέγοντες τοῦ λόγου λαζαρίθμου.* Per qua demonstrationem est Patri & Domino subiectum esse ipsum, ac ejus voluntati servire. Ireneus lib. 3. c. 8. Cui ergo recepit? Verbo scilicet, per quod, inquit, exi firmata sunt: & libr. 4. cap. 17. Ministrat enim ei (Patri) ad omnia sua fragore, & figuratio sua, dicit Filius, & Spiritus sanctus, Verbum, & Sapientia, quibus servivint: & subiecti sunt omnes Angeli. Episcopi sex Antiochenae Synodi in Epistola F ad Paulum Samosatenum antequam deponerentur : πάτερ τὸν τὸν πεντεκόντα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ὁ θεός εἴναι πλεονεκταντος πολιτεύοντα βασιλέα τε τοῦ Λαζαρίθμου. *Hunc (Filium) credimus semper existentem cum Patri implevisse patrem voluntatem ad creationem universorum.* Atque ex hoc dogmate occasionem videntur habuisse Arius & Aetius, cui creationis rerum Patrem primariam esse causam, instrumentum vero Filium arbitrarentur: quam certum infansiam ca-

Athanas. Intra m̄ eum cālūm, instrumentum vero Filium arbitratentur: quam eorum insaniam cāfigaverunt Athanasius, Cyrilus, & alij.
Orat. 8. 1.
Cyril. liber. XV. Non Filii maiestatem solum oppugnavit Origenes, sed de ejus etiam bonitate de-
traxisse ipsum auctor est Hieronymus in Epist. ad Avit. cap. 1. Deum Patrem omnipotentem in-
quit, appellat bonum, & perfecta bonitatis: Filium non esse bonum, sed suram quamdam & imaginem
bonitatis: ut non dicatur absolute bonus, sed cum adulitamento, *Potius bonus, &c. cetera.* Anonymus

contr. Celi. Εστιν πρότερον καὶ μετέπειτα αὐτὸν, τούτῳ τοιούτῳ γενέσθαι. Νίνη λαμπάς εἰναι εἰ. 5.
Επειδὴ τὸν πρότερον καὶ μετέπειτα αὐτὸν ποτὲ, οὐδέποτε πλέοντας ἀγάδον, επειπομένων τὸν λέγοντα ποτὲ τὸ
ἔπον τὸ ιατρὸν πατέρα, φυσικόν τι μετέλεγεν ἀγάδον; οὐδέποτε ἀγάδος εἰ μή εἰς διατομὴν πάτερ τὸν τάνα
δέλτοντας, ὃς εἰκὼν τῆς ἀγάδοντος τὸ διεσθιτοῦν, τύρκων ὃ μέσον ἀγάδος τὸ ποτέσσον, πάντας ἀγάδον
πεπογεῖς αὐτὸς τοῦτον πατέρα εἶπεν ἡλίος. πι με ταρσικαῖεντος καὶ συγχρόνου γέρον θεόν, τον ταρσικαῖεντος,
καὶ αὐτὸς μέντοι τον ταρσόν τον πατέρα οι σωιδοὶ ταρσικαῖεντος ἐγένετο; Bonitatem illam
quæ Deo Patri convenit, Christo detrahit, non tantum quatenus homo est, sed etiam
quatenus est imago bonitatis Dei, hoc est, quatenus est Deus. Nullibi vero aptius quam
Tom. 15. in Matth. p. 377. ὃς μὲν τοῖς τὸν πατέρα, inquit de Christo, εἰκὼν τοῦ ἀγάδοντος,
αἱ ἡ τοῖς τῷ λοιπῷ, ὅπερι τὸ πατέρα ἀγάδοντος φέρει αὐτόν. Ηγένετο λόγος τοιαύτης ταρσικαῖεντος
ἴδιον τοῦ ἀγάδοντος τὸ διεσθιτοῦν τὸν πατέρα τον εἰκὼν τῆς ἀγάδοντος διετέλεσθαι, πάπα τον ταρσικαῖεντος.
ταρσικαῖεντος αὐτὸν τον πατέρα, καὶ ἀγάδον πάτερ, καὶ ἀγάδον πάτερ. πάπας γέρον τὸν ταρσικαῖεντος τον πατέρα
ταρσικαῖεντος τὸν πατέρα, καὶ τον εἰκὼν τῆς ἀγάδοντος αὐτούν τον θεόν; πι πατέρα τον ταρσικαῖεντος τον θεόν
ἀγάδον τον πατέρα τον εἰκὼν τῆς ἀγάδοντος τον θεόν; εἰ τον ταρσικαῖεντος τον θεόν, τον ταρσικαῖεντος τον θεόν.

D Adversus ea praescribere velle, non est candoris nostri. Quam autem solaris radij comparationem adhibuimus supra, eamdem hic replicare necesse est, ut ejus de Filij bonitate sententia innotescat. Quemadmodum ergo tanto dignitate Patris inferiorem creditit Filium, quanto solaris radius Solis ipsius dignitatem decedit; eamdem esse bonitatis Filij rationem ad Patris bonitatem censuisse ipsum putandum est. Ut enim quamdam Solis imaginem, sed rudem & imperfectam continet ac exprimit solaris radius; pari modo imaginem paterna bonitatem referre Filium existimavit, non perfectam quidem ac per omnia archetypo ipsi similem & aequalem, sed expressam leviter, & exemplaris praestantia longe inferiorem. Si quando igitur bonitatem Filij eamdem esse docet ac Patris bonitatem, velut libr. 1. *ad iij. cap. 2.* ubi eamdem esse ait utriusque potentiam, bonitatem eamdem, & quaecunque habet Pater, habere & Filium, facilis est intellectus; Filij nempe bonitatem paternae bonitatis esse particulam & auram, è paterna bonitate deceptam ac delibatam. Si quando Patri soli bonitatem tribuit, primigeniam bonitatem, & bonitatis intelligit principium ac fontem; Filium autem paterna tantum illa bonitate imperitum. Cum us impietas occasionem videtur accepisse ex male intellecto Matthæo 19. 17. & Iohann. 17. 13. & ex Platone qui *boni* nomen ad Deum peculiariter pertinere dicebat.

XVI. Simili modo explicandum venit dogma alterum, quod ab ipso propositum refert Hieronymus, *Filium quantum ad Patrem non esse veritatem, quantum ad nos esse imaginariam Hier Epist. veritatem. Paria fere habet Augustinus: Dicit praeceps Origenes, inquit, quod Filius Dei sancti 59. ad Avis. hominibus comparatus, veritas sit; Patri collatus, mendacium. Nec dissimilia que ex Epistola De- cap. 1. cretali Palestinarum Episcoporum representat Guido Carmelita adversus Origenistas: si
qui sunt qui in suis tractatibus tradidérunt, quod Filius nobis comparatus sit veritas, Patri collatus men- Har. 43. dacium, & quod est Petrus & Paulus ad Salvatorem, hoc est Unigenitus Filius & Deus Verbum compa- Guid. in ratius Patri. & ipsi, & dogmata ipsorum sint Ecclesie anathema. Quibus adstipulatur Ano- Summ. de nymus ille defensor Origenis, quem dixi, & inter capita in ipso reprehendi solita postre- Harsf. in m. Har. Onge-*

XVII. Quæ Origeni dica impingi solet, negasse ipsum Patrem à Filio, Filium à Spiritu sancto, Spiritum sanctum ab Angelis, Angelos ab hominibus videri non posse, facilis expurgatio non est, si criminantium numerus spectetur & auctoritas. Primarium hunc ac præcipuum inter ejus errores statuit Epiphanius Har. 64. cap. 4. & in Ancorato, cap. 63. ubi verba ipsa Origenis exhibet: καθίστασαν, inquit, πάς τοις απόλεμοις οἱ ἄρχοντες εἰπεῖν, ὅτι σὺ ἀρέσκεις τῷ θεῷ μου. ἀλλὰ οὐκ οὐδὲν οὐδέν τοι παύεσθαι οὐδὲν οὐδὲν πείθεσθαι οὐδὲν.

40 ORIGENES
ra) idem tis vix. καὶ τάλιν ἀρχαὶ οὐκαντί) idem το ἄγιον πνεύμα, εἰ διὰ Φερόποιο οὐκαντί A
τι εἶδεντες. Dicunt quomodo non dabitis autem Origenes dicere Filiam non videre Patrem, sed dicit: Quemadmodum non potest videre Patrem Filius, nec Filius videre potest Spiritus sanctus. Et rursum: Angelī videre non possunt spiritum sanctum, & homines non possunt videre Angelos. Eadem replicat in Epistola ad Iohannem Hierosolymitanum, cap. 2. Hieronymus quoque errores recentes librorum ~~dei ap̄p̄~~, in Epistola 59, ad Avit. scripsisse cum ait in primo Operis hujus volumine, Deum Patrem, per naturam invisibilem, à Filio non videri: & in secundo: Refutat ut invisibilis sit Deus. Si autem invisibilis per naturam est, neque Salvatōris visibilis erit. Idem in Epistola 61, ad Pamach. cap. 3. Et primum de libro ~~τοῦ αρχών~~, ubi loquitur: Sicut enim incongruum est dicere quod posset Filius videre Patrem, ita inconveniens est opinari quod Spiritus sanctus posset vide- re Filiū. In qua heretici verlatum fuisse Iohannem Hierosolymitanum toto hoc capite de- monstrat. Par est Gennadij querela libe. De dogmarib. cap. 4. Nibil, inquit, sibi invisible à creaturis (in Trinitate credamus) ut Origenes. Legendum, ni fallor, ut creaturis; hoc est, Ni- hil esse credamus in Trinitate, quod ab aliquibus ejus Personis videri non possit, quemadmodum à creaturis videri non potest, quod putavit Origenes. Par & illi Iustiniani in Epi- stola ad Menam, & Isidori libr. 8. Origin. cap. 5. & Anonymi Auctoris Apologia pro Ori- gene, apud Phorium, Cod. 117. & Nicetæ Acominati, & Honorij Augustodunensis in lib. De Har. & Cedreni in Compendio, & Suidæ in voce ~~αερίσιμος~~, & Zonaræ libr. 2. in Decio. Atque hunc porro errorem ab Adamantio mutuatus est Arius, quem dicere ausum esse narrat Athanasius De Synodis, ἀδινετας τῷ το ποτέ Σεργίου, τοτε τοντο εἴσω. αυτος γάρ
ο διο την εὐναι τοιν εἰσει. τοτε γάρ ον, θελον πατερες ὑπέρηρεν αἱ θεος. το γαρ λογο οντος περὶ C
τον ει μετεξέσθαι αὐτον τον Λυκιαναν γένεται ει καταλήξει: διδον ον. το αρχών εχον τον αλεξα-
νδρον ιανερόντα, η μετεπάσχει ει εἰν το ξένον. Possibile enim ipsi non est investigate Pa-
trem qualis in scripto est. Filius quippe suam ipse essentiam non novit. Cum sit enim Filius, voluntate
Pavonis talis extitit. Que enim concedit ratio cum qui sit ex Pare genitorum ipsum comprehensione po-
gnoscere? Perpicuum est, quod habet principium cum qui careat principio mente complecti vel compre-
hendere non posse.

Dabunt autem non esse, quod coenam sacerdotum in ecclesiis festis, nec pro proprio coniunctus.
XIX. Attamen ne perfecte quidem & plene Patrem à Filio noscitur, ita ut a seipso noscitur F
Pater, minoremque esse cognitionem Filii quam Patris nonnumquam Origenes assertur:
nam Hieronymus in Epist. 59. ad Avit. cap. 4. recitat hoc ipsius decretum è libr. 4. *αρχών*, quod & Graec exhibit Iustinianus in fine Epistole ad Menam: *Cuiusvis Lectio in-
quirit, utrum à semetipso cognoscatur Pater, quomodo cognoscitur à Filio; scilicetque illud quod scriptum
est: Pater qui misit me, major me est, in omnibus verum esse contendet, ut dicat & in cognitione Filio
Patrem esse majorem, dum perfectius & purius à semetipso cognoscitur quam à Filio.* Atque id esse
causisse quare Filium à Patre comprehendendi, Patrem vero à Filio nequitiam comprehendendi
posse opinatus sit, at Hieronymus: contra quam Paganino Gaudentio visum est, qui ideo
censuisse Origenem scribit, Filium videre non posse Patrem, quia Filium habuit pro re
creata; intellectum autem creatum rem infinitam cernere non posse. Cum enim putasse
teratur

LIBER SECUNDVS.

A feratur neque Filium à Spiritu sancto videri posse, néque Spiritum sanctum ab Angelis, neque Angelos ab hominibus, vanam esse sequitur Gaudentij conjecturam. Eodem pertinet quod queritur Hieronymus, cap. i. ejusdem Epistolæ ad Avit. decrevisse Origenem, Deum Patrem esse lumen incomprehensibile. Anonymous quoque Auctor Apologia pro Origene apud Photium Cod. ii. 17. inter capita criminationum qua Origeni intentati solebant, tertium illud ponit, τὸν μὲν πατέρα τὸν πάτερα, ὃς οὐ πει τοῦτο. Filium non cognoscere Patrem, ut se ipse Pater cognoscit. Hujus sane commenti nota extant Tomo 32. in Iohann. γνῶσθαι τὸν πατέρα διὰ τοῦ πατέρα ἀντὶ τοῦ μετόν τοῦ πατέρα, καὶ ὅποιος αἱ οἵτινες πλεονεκτοῦν ἡμῖν τὸν πατέρα τοῦ πατέρα, οὗτοι εἰσὶ οἱ ἔναντις πατέρων, θεοὶ καὶ ἄνθρωποι οὐ πατέρεσσιν, οὐδὲν διὰ τοῦ πατέρα τοῦ πατέρα. Cognitionemque se cognoscere Filius, cognitione illa quae cognoscit Patrem paulo inferiorem esse definit; quod mox apertius prædicat, dicens τοῦ πατέρος πατέρα εἴη μήτερα τῆς εἰς τὴν πατέρα.

XXI. Filium Dei pro te creata ab Origene habitum fuisse ac praeditum, quæ Ariano-
rum & Anomœorum impia fuit & damnoſa opinio, verba hec perſuadere poſſunt, quæ ē
libr. 4. **τοις αρχαῖς** adducit Iustinianus in Epistola ad Menam : **εἴτε οὐαὶ εἰ τοις αρχαῖς** τοις πα-
τέρεσσιν δικαιούεται, **εἴτε εἰναις** τοις πατέρεσσιν, **εἴτε απογασθείσιν τοις δόκεσιν αὐτοῦ**, **εἴτε αὐτοῖς τοις ψω-
σασθεοῖς αὐτοῦ**, **εἴτε πάτερι μητροῦ, ξενίου, συφίᾳ.** **Αὐτῷ γὰρ οὐαὶ σοφίᾳ φύσει.** Εἰ δέ τοις αρχαῖς μη αἴσθη-
σθαι εἴσαι εἰς ἡράκλειτον. & iſta ex codem libro : **εἴ τοι μηδὲν τὸν οὐαὶ πατέρα οὐαὶ θεόν** οὐαὶ
ἄλλον θυμόντοις, **εἴ τοι τοὺς αὐτοὺς αἰσθαντας πειθαρεῖς** necnon & hæc, quæ ex ipius Commen-
tario in Psalmis 1. profert Epiphanius : **αἰχμήρη τοῖς οὐαὶ, οὐαὶ μηδὲν καθεῖται καὶ οὐαὶ θεόντοις**. Epiph. Her.
καὶ μηδὲν τούς γε φάντατον τοῖς οὐαὶ, **τοῖς τοῦ πατέρος οὐαὶ οὐαὶ τοῦ πατέρος** i.e. **οὐαὶ τοῦ αἰχμήρου** 64. cap. 7.
Ἀντοῦ οὐαὶ τοῦ πατέρος αἰτήσεις δοῦται οὐαὶ τοῦ πατέρος καὶ λαὸς ἡπτεῖν. & hac præterea quæ ex eo reci-
tat Diodorus in Catena Combeſſij nondum edita ad Gen. 1. 2. **Ἀντοῦ οὐαὶ τοῦ πατέρος οὐαὶ τοῦ πατέρος** ;
άλλο τοῦ αἰχμήρου, τοῦ θεοῦ ; Idem de Spiritu sancto decernere videtur, cum ait in Proœmio li-
f brorum **τοις αρχαῖς**, juxta Rufini interpretationem : **Tum deinde honore ac dignitate Patri ac Filio**
sociatum trididerunt Spiritum sanctum. In hoc non jam manifeſte diſcernitur utrum natus an innatus :
& libr. 1. cap. 2. codem Interpretet : Ita ergo & ab eo (Patre) **Filiū subsistantia generatur :** quod
necessæ eſt imprimis ſuſcipi ab hiſ, qui nihil ingenitum, id est innatum, poteſt ſolum Deum Patrem faſen-
tur. Quod vertit Rufinus, **natus an innatus**, redditum eſt ab Hieronymo, **fæctus an infelixus** : Hier. Epift.
ſic enim ille, errores libri primi **τοις αρχαῖς** recensens : **Terium dignitate & honore post Patrem** ^{19. ad. v.}
& **Filiū affici Spiritum sanctum** : **de quo cum ignorare ſe dicat, utrum fæctus sit an infelixus ; in poſte-
rioribus quid de eo ſentire expreſſis, nihil abſque ſolo Deo Patre infelixum eſſe confirmans.** Scripterat
nimur Origenes, **ψυχὴς οὐαὶ αἰχμήρος**, quemadmodum & Tom. 2. in Iohann. p. 57. **οὐαὶ δὲ**
**πατέρος οὐαὶ τοῦ πατέρος δὲ τοῦ αὐτοῦ ἡράκλειτον, εἴτε αἰκαλούθει τοῦ πατέρος θεοῦ, οὐαὶ τοῦ λογοῦ γερ-
ίαν, τοῦ οἰονεὶ φεγγοῦ** τοῦ γερεῦ in poi γεφαῖς. Quæ ab Ariania effite alſa fine cauſa Ge-

*Graecis, in nebrardus contendebat, ut apparebit ex sequentibus. Item paulo superius, ὃς οὐδὲπίστεος, A
τελεῖται.*
*De via Ori-
gen. cap. 6. τέρτιον, τοῦτον δέ τη λόγω γραμμάτων, τούτον πεντέ πάντας εἴη πινδό-
γεν. εἰς τούτον τὸν τρίτον τὸν πάντας εἴη γειτονεύματον & pag. 58. Tomi eiusdem: πάντας
δι τούτου τούτας ταῖς συστάσεσσι μὴν βαλερόμενος πάς, εἰ πάντας δι αὐτοῦ εἴησθε, καὶ τὸ πνεῦμα δέ τη
λόγου εἴησθε.*

XXII. Atque hoc crimen magna contentione in Origenem damnat Hieronymus, credidisse ipsum dicens, *Christum Filium Dei non natum esse, sed factum*, atque idem de Spiritu sancto decrevisse. Similiter Epiphanius Hæc. 64. cap. 4. εἰ τὸ οὐτός τὰ πατέρες τῶν (ὑὸν) εἰσπορεύεται. Μάζα δὲ αὐτῷ διὰ τοῦ Φαρισαίου τοῦ φασκοῦ λέγεται. Ex substantia Patris cum (Filium) esse arbitratur (Origenes) sed nihilominus creatum. Vnde autem quae pro gratiam Filium ipsum appellat dicitur: & cap. 5. φωτεινότα τοῦ ψαλτοῦ τὸ θεῖον κίνητα θεόμαντος, καὶ διὸ τὸν τὸν πάλιν γενέσθαι τὸν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον κτιστὸν εἰσηγούμενος. Aperiūtissime Filium Dei creaturam esse assertoravimus, & ab hac in Filium audacia nosce & pro re creatu Spiritum sanctum habuisse: & cap. 8. σπουδὴν τὴν πολλὰς ποτὲ δειχθῆντα αὐτὸν τὸ μονογόνον θεὸν απαλλέλεσθαι τὸν πατέρα θεὸν ποτὲ τὴν καταστάσιν τοῦ πνεύματος τοῦ ἀγίου, τὸν γαρ τὸ πνεῦμα τὸ θεῖον εἰρηνικόν τοῦ πατέρος, σπουδὴν τὸν πλείστην οἴειται. Quoniam autem in multis locis invenimus eum Unigenitum Deum segregantem a Patris divinitate & substantia, simul vero & Spiritum sanctum, sed circa eum productum Deum dixisse liquet; quis creatum esse decernit. Iustinianus in Epist. ad Menam dixisse Adamantium afferit, τὸν οὐδὲ τὸν ἄγιον πνεῦμα ξύστησεν. Εἴ δημος ιστημένος εἰς τὸν οὐνός έξι τοῖς τοῖς πατέρεσι Φίλιον & Spiritum sanctum res esse creates, quodique nos sumui ad Filium ad Filium esse ad Patrem. Photius Cod. 58. scribit Origenem docuisse in i. Θεοῦ αρχήν & μόνον τὸν πατέρα πατοῦντας, τὸν Καὶ πνεῦμα τὸν τὸν οὐνός Filium esse a Patre factum, Spiritum sanctum a Filio. Quibus asseruntur Augustinus, Cedrenus, Suidas, Zonaras, & Nicetas.

Rufin. de
adult. libr.
Orig.

XXIII. Si quæ tamen culpan habeant extenuare possint, colligamus. Rufinus hujus ha-
recessos virus libris Origenis aliena manu assūsum existimabat: Namquid, inquit, in eodem
opere ejusdem libri, interdum ut diximus, statim in consequenti capitulo oblitus sui esse potuit? verbū
causa, ut qui superius dicerat nō squaluorū in omni Scriptura ubi Spiritus sanctus factus vel creatus
esse diceretur, continuo subjeceret inter ceteras creaturas factum esse Spiritum sanctum? Similia regerit

*Genebr. in
Collectione
De us Ori-
gini cap. 6.*

Genebrardus. Didimus vero non eximis solum eruditio[n]is homo, sed orthodoxa etiam fidei scripta quidem ab Origene non negat que objici solent, sed in malam partem ficti asserteri a malevolis, que recta poterant interpretatione defendi. Id priusquam aggredimur D facere, afficeremus Origenis testimonia quedam, Catholica doctrina satis consentanea. Filium creatorem appellat libr. 7. in Epist. ad Rom. & rebus creatis diserte fecerint: *Nihil est, inquit, visibilis, siue in visibiliis creature, quod Filio posset adequari: nullo enim patto Creatori suo creature potest conferri;* & *se Creator ipse donatus est nobis, quomodo non cum ipso creatura nobis dabitur?* & in Anacephaloxisi libr. 4. *et ait: Non enim dicimus, sicut Heretici putant, Patrem aliquam substantiam Dei in Filium versam, aut ex multis substantiis Filium procreat[um] a Patre, id est extra substantiam suam, ut fuerit aliquando quando non fuerit, sed abscondit omni sensu corporeo, ex invisibili & incorporeo Verbum & Sapientiam genitam dicimus, absque ulla corporali passione, velut si voluntas procedat e mente.* Locum hunc capite 18. repetit Auctor libelli De Deitate & Incarnatione Verbi ad Iuanarium, qui habetur in fine Tomi quarti Augustini. Atque haec verba: *Aut ex multis substantiis Filium procreat[um] a Patre, id est extra substantiam suam, ut fuerit aliquando quando non fuerit, nemo non videt vel a Rufino fuisse interpretationi intexta, vel ab aliis Rufino antiquioribus Graeco ipsi contextui infarta contra Arium, quem Sozomenus ait* *περὶ τοῦ πατέρος τοῦ μακάρου ἐν εὐαγγελίῳ διερμήνει, τὸν Φίλιον τὸν οὐδέ τι γένησθαι, εἶναι ποτὲ οὐτὸν λίγον.* Primum in Ecclesi[is] ansum esse dicere, quod nemo ante illum dixerat. Filium scilicet Dei ex non extantibus extulisse, & fuisse aliquando cum nondum esset. Disertissime etiam haec de sancto Spiritu est libr. 1. *et ait: Arguit, cap. 3. Vrancantan u[er]o que ad presens nullum sermonem in Scripturis sanctis invocare possumus per quem Spiritus sanctus factura esse, vel creatura diceretur; ne eo quidem modo quo de Sapientia referre Salomonem supra edocimus, vel quo de vita, vel Verbo, aliquique appellavimus: Filij Dei intelligenda esse tractavimus.* Atque haec quidem e[st] Rufinianis Interpretationibus deputata testimonia, ut minus valida premissimus, velut leviorum quamdam armaturam. Sed jam cominus signa conferamus.

LIBER SECUNDVS.

A veteriorum pars hodierna lectioni consentiunt. Sanc ad generationem Filij potest utrumque pertinere. *ixnōz*, *creavit*, id est, genuit. Cicero libr. 1. De republ. *Quoniam plurima beneficia continet patria, & est antiquior patens, quam is qui, ut ait, creavit.* Virgilius Aeneid. 10.

Sylvicole Fauno Dryope quem nymphae creavit.

Claudianus 1. De raptu:

Nam quidquid ubique

Gignit matres, hoc te donante creatur.

Sed & *ixnōz*, possedit, de parentibus dicitur: quorum nihil tam proprium est quam liberi, quos generunt. Quamobrem Eva dixit de Caino: *παῖς μητρὸς τούτου*. LXX. *ixnōz* ab Origene dicitur *σέβεται θεόν*. Vulgata: *Possedit hominem per Deum.* Filium igitur *ixnōz* ab Origene dicimus credere possumus hoc sensu, quo Filij à parentibus creari dicuntur. Quapropter cum B Tom. 1. in Ioh. p. 19. sapientiam animatam, id est Filium, dicere à Deo esse creatam, locutionem illam mollivit hoc temperamento, *τί οὐκ εἶπον*: En tibi verba: *εἰ λέγεις δὲ τὴν φύσιν, τὸν οὐλούσαντα θεόν, αὐτὴν ιπτήσαντα, &c.* Nec sic tamen docti cujusdam viri reprehensiones locus iste effugit.

Sequentium locorum crimen hoc est, quod Servator noster appellatur *θεός γεννητος*, cuius postrema vocis ea est ambiguitas, & tam crebris disputationibus ventilatus intellectus, ut omnis inde questionis hujus pendeat dijudicatio. Perferutanda itaque illa est accurate, sed paucis. A *θεός*, *γένος*, fit *γεννητός*, *genitus*: à *γεννάω*, *sum*, *existi*. fit *γεννητός*, hoc est, *habens ab aliquo ut sit*. Itaque si proprie loqui velimus, Deus Pater est *εγώ πατέρας*, & *εγένοντος*, quia neque ab ullo genitus est, neque ab ullo habet ut existat. Item Filius est *γεννητός*; *genitus*, nam gignitur à Patre: est *γεννητός*, nam à Patre sic tamquam à principio haberet ut sit. Spiritus vero sanctus non est *γεννητός*, sed *γεννητός*, genitorem enim non habet, sed habet à Patre & Filio ut existat. Hæc est propria vocum illarum notio, quam tamen nec semper servarunt Patres, & consulo permiscentur ac confuderunt Ariani, ut in ambigua voce facilius fraudem struerent. Origenes vero cum Filium appellat *θεόν τοῦ θεοῦ*, sic accipe: qui principium sui habet, & existendi initium. Filio quidem commune est cum creatis rebus, sui principium ac originem habere: emanantem autem ex illo principio ac prodeundi ratio plane diversa est: prodit enim Filius per generationem eternam: producent creatas res per temporiam creationem. Hoc sensu, quo dixi, vocem *αγίοντος* à Veteribus usurpatam scribit Athanasius: *αὐτὸν δὲ τὸν οὐ εἰπούσαντες ἦσαν αἱρέται*. *Athenas.*

D *τοῦ, τὸ πατερεροῦ λεγοντος*, καὶ *αὐτὸν εἰς ποιησάντος* εἴναι τὸ λέγοντες ἡγεμόνας, αὐτὸν μηχανῆσαι *De Synesis* εἰναι. Non ignoramus autem eos qui dicuntur unum esse *αγέννητον*, Patrem significantes, non ita scripsisse *Arrianis* quasi Verbum sit *θεόντος* & opus, sed quia Pater causam non habet. Patrem dictum est ait *αρχόντες*, *ιερατεῖς*.

E quia ab alio non habet ut sit: Filium autem *θεόντος* esse negat hac notione, quod ab alio factus sit: sed non negat *γεννητον* esse alia notione, ea scilicet quam indicavi, quod ab alio habeat ut sit, non tamquam res facta, sed tamquam res genita. Atque ita Filius dici potest *αγέννητος*, qui ab alio non habet ut sit, nempe tamquam opus, seu res facta, vel tamquam res creata: & *γεννητός*, qui ab alio habet ut sit, nempe tamquam res genita & Filius. Sic Origenes, qui *γεννήσαντος* appellat Filium insimulatur, & qui Tom. 2. in Ioh. p. 56. credere se dixit *αγέννητος* (legendum, vel certe intelligendum *αγέννητον*) μενος ἐπειδὴ πατερες οἱ, hoc

F E est unum Patrem principio carere, nec ab alio habere ut sit, Filium tamen *αγέννητον* vocat libr. 6. contr. Cels. *εἰς τὸν αγέννητον θεόν γεννήσαντον πατέραν καὶ αἷς εἰδίνεις σύντατος* οὐτε *γεννητον* οὐτε *πατέρα*. Illic *αγέννητον* sonat non factum, non creatum. Hinc natam opinor primam ē criminacionibus adversus Origenem conflatis, quas Pamphilus in Apologia recenset. Prima illa ēst, inquit, *quod dicunt cum innatum dicere Filium Dei.* Dixerat nempe Origenes *αγέννητον*, quod ipsius adversarij, contentiosi homines & rixosi, confuderunt cum *αγέννητον*, ut ansam haberent calumniam. Contra vero Soeretes de Eusebio loquens merito dixit:

G *Ιερώνυμος ἐν τοῖς ἀρχαῖς βιβλίοις. ἐν τοῖς πατεροῦ τὸν εἰς τὸ πατερές γεννητούς διελέγοντος οἱ τὸν αγέννητον εἰλέγοντο τὸν αγέννητον πατέρας.* Admirator & amator librorum Origenis fuit, in quibus Filium ex Patre natum ubique reperiunt, qui librorum Origenis profunditatem animo penetrare possunt. Hieronymus vero dixisse ipsum affirmans Christum Filium Dei non natum esse, sed factum, hoc est *αγέννητον* & *γεννητόν*, utramque hanc vocem in aliis detinet intellectum, ac ab Origene usurpata est: qui cum dixit Filium *αγέννητον*, id sibi voluit, non esse factum, nec creatum. Contra Hieronymus exposuit, non esse natum, quasi dixisset *αγέννητον*: cum vero Filium dixit *γεννητόν*, id sibi voluit, habere ipsum sui principiam; contra Hieronymus exposuit, esse factum. Nempe sic verba Origenis in pessimum sensum trahere amabat. Ita Epiphanius vocis *γεννητον* usum in aliis probaturum se dicit, in Origene damnare. Contra ea vero quæ addit, velle Origenem *κατο γένεται τὸν αγέννητον καλεῖσθαι.* Per Epiph. Her. gratiam Filium ipsum (Christum) appellari, promta est ex ipso Origenem defensio, qui diferte ^{44. cap. 2.} docet Tom. 2. in Iohan. *μόνον τὸ μονογενὲν φύσης οὐλον αρχήθιτον γένεται*, & libr. 7. in Epistol. ad Rom. *Sicut enim multi sunt Filii Dei*, ut Scriptura dicit: *Ego dixi, Dij esis & filii excelsi omnes;*

f ij

Commodè vero exponetur locus à Diodoro recitatus, ubi lux à Deo producta Gen. i. 3.

LIBER SECUNDVS.

A spiritum sanctificationis, sed dicit, Qui destinatus est Filius Dei in virtute Destinatur enim ille qui est: predestinatus vero ille qui nondum est, sicut de his dicit Apostolus: Quos autem preservavit illos & predestinavit. Preservare ergo & predestinari possunt illi qui nondum sunt; ille autem qui est, & semper est, non predestinatus, sed destinatus. Filius autem Dei semper fuit ab eterno, & non fuit tempus quando non fuerit. Vbi patet quod Origenes errorem Arii clare damnat. Plumbis id probare superfluum est, quod ex gemino Origenis loco satis probavit Athanasius in Decretis Nicenae Synodi. Porro quae de Filii generatione diximus, eadem de Spiritu sancti processione intelligenda sunt.

XV. At non ijs solum, sed in aliis etiam ad Christi generationem, & Spiritus sancti processionem pertinentibus, & hic quem dico Tertullianus, & alij plerique ex antiquissimis Doctribus, & Nicæa Synodo anterioribus, Origenis impietatem dicam an imperitiam vel equarunt vel superarunt. Iustinus, Athenagoras, Theophilus Antiochenus, Tatianus, ipse Tertullianus, & Lactantius, Deum dixerunt cum mundi creationem meditaretur, Verbum suum protulisse, quo administro in rerum molitione uteretur. Gregorius quoque Thaumaturgus Filium dixisse creatum & factum tradit Basilius Epist. 64, Leguntur & ista Dionysij Alexandrini, qua sunt singularis vacordia, Filium Dei esse melius natus, &c. Eiusmodi uoces non praeceperat, dicitur enim quod per prophetas illi dicitur: Ovis & factum, alienum quoad subtiliam a Patre, quemadmodum est agricola ad uitem. Denum subiicit: et quod dicitur in libro de patre, non erat antequam factus esset. Theognostum etiam Alexandrinum Origenis asseclam libro Hypotyposeon secundo dixisse narrat Photius Filium esse creatum, quamvis ipsius, & Dionysij quoque Alexandrini auctoritate ad Arianos confutandos Athanasius uetus sit. Quod allegorice dictum indicavimus ab Origene, tum a Patre productum Filium, quando iussit fieri lucem, id plane & aperte dixit Tertullianus contra Praxeum, cap. 3. Tunc ipse sermo speciem & ornatum suum sumit, sonum & vocem, cum dixit Deus, Fiat lux. Sed quod in homine horum temporum aquilibi, quibus nondum quaestiones illæ fuerant ventilatae, excipendum est minus severè, ne uitiquam id ferri potest in Rupero si loquente liber. t. Comment. in Genes. cap. 10. Vnde enim sine voce natum, & omnia potentialiter continens Verbum tunc Pater actualiter generavit, quando ex latu & terram creavit, quando lucem & cetera fecit. Emulcet ergo cor Patri Verbum bonum, & ex

ORIGENIANORVM

46 *utero, id est de sue substantia secreto, ante Luciferum genuit illud, quando dixit: Fiat lux.*

X X V I . Et apud Origenem Hom. i. in Isaiam, duo Seraphim quibus solium Dei stipatum vidisse se scribit Propheta, ea esse Christum, & Spiritum sanctum. Idem iteratur liber. Hieron. libri 4. cap. 2. Verba ipsa dat Iustinius in calce Epistola ad Menam. Hieronymo stomachum in Unam, ita movit haec interpretatio, ut impianam & detestandam appelleat. Impia ergo ea quoque est, & detestanda interpretatio Homilia sequentis, qua Davidem Christum esse docet. Hieron. in Unam, Epist 6, ad Pamm. Ocean. Impia etiam ea quam liber. i. *et apxō*, cap. 3. damnata ab Hieronymo sententia subiunxit. Talis utraque est: *Dicebat autem & Ebreus magister quod duo illa Seraphim, qua in Esata sensis alii describuntur, clamantia ad invicem, & dicentia: Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus Sabaoth, de Vnguento Filio Dei & Spiritu sancto essent intelligenda. Nos vero putamus etiam illud quod in Cantico Abacuc dictum est: In medio vel duorum animalium, vel duarum vitarum cognoscere; de Christo & de Spiritu sancto sensiri debere. Omnis enim sapientia de Patre revelante Filio in Spiritu sancto cognoscitur, ut ambo quae secundum hoc vel animantia, vel vita dicuntur, causa sapientie Dei Patris existant. Similiter impia & haec interpretatio, qua olive duas candelabri aurei, quod vidisse se narrat Zacharias cap. 4, Filius & Spiritus sanctus exponuntur; media vero lampas, Deus Pater (cujus ad dextram & sinistram esse Christum & Spiritum sanctum non sine blasphemia dici posse ait Hieronymus) rami sive spicæ olivarum, Incarnatio Christi, & similitudo columbarum Spiritus sancti. Sin ut Davidem Christi typum esse, & ut animalia, vel virtus, vel olivas candelabri, sic & Seraphimos Isaia anagogie Christi & Spiritus sancti symbola esse voluit Origenes, ut certe voluit, vana sunt Hieronymi querela. Clarius id etiam sequentia demonstrant, in quibus per haec verba: *Plena est omnis terra gloria eius*, adventum Christi significari scribit Origenes: certum est enim cum cuius gloria plena illuc esse dicitur terra, hunc ipsum esse Dominum Deum Sabaoth; Christum autem eum esse cuius gloria plena est terra, Origenes censuit. Christum igitur creditit ipsum esse Dominum Deum Sabaoth. Hoc si sit, Christo ipsi adstituisse Seraphimos, non unum ex illis Christum fuisse Origenes existimatuerit. Incasum igitur fingit Haymo Alberstatis in libro De rerum Ecclesiastiarum memoria, Origenianis haec esse Operibus inserta à malevolis; vel si Origenem auctorem habent, dubitanter fuisse proposita.*

X X V I I . Photius Cod. 8. errores referentes librorum *et apxō*, hos ait libro primo contineri: *duces ipso e maria oīgē maria r̄p̄ or̄as, & si ipsi uēgi r̄dōzōwō mōwō, to j p̄mū ma Dūzēs mōwō r̄p̄ or̄as qdōwō. Peradire quidem Patrem quecumque sunt, Filium vero res duntaxat rationis participes, Spiritum sanctum ea tantum que salutem adepti sunt. Codice vero 106, narrat Theognostum Alexandrinum Origenis dogmata propugnantem libro Hypotypeon secundo dixisse Filium r̄p̄ dōzōwō mōwō vñctōwō Ratione duntaxat præditis rebus præesse. Athanasius in libro quem scripsit in Matth. 12, 32, ad Novati hæretum haec accedere docet, Origenemque & ejus sectatorem Theognostum explodit. Amaris etiam defratat ipsum convitus Theophilus in 1. Paschali, & ratione ac auctoritate commenta illa convellit. Quæ & leviter perfringit Hieronymus in Epist. ad Avit. Suis vero ipsis verbis coarguit Iustinius ad calcem Epistolæ ad Menam, talia è libr. i. *et apxō* repræsentans: *Quod Deus quidem & Pater omnia continens ad unumquodque entiam pervenit, esse unicuique impertiens de suo: quod E vero præter Patrem Filium ad sola rationabilis pervenit, est enim secundus à Patre: adhuc etiam minor est Spiritus sanctus ad solos sanctos pervenient. Ita ex hoc major est potestas Patris pra Filio & Spiritu sancto, ampliorque: illy pra Spiritu sancto; ac rursum præstanter sancti Spiritus potestas pra alijs entibus sanctis. Ex hoc dogmate aptum est quod ait Tom. i. in Iohann. pag. 29. Christum catenus lucem esse, quatenus mentes rationis participes illustrat. Atque item illud quod in 1. *et apxō* Rufiniana interpretatione reperio: In illis solis arbitror esse opus Spiritus sancti, qui jam se ad meliora convertunt, & per vias Iesu Christi incedunt, id est, sunt in bonis actibus, & in Deo permanent. Et paulo inferius: Hoc ergo pacto operatio virtutis Dei Patris & Filii indisceret super omnem protenditur creaturam; Spiritus sancti vero participationem à sanctis tantummodo habet invenimus. Et libr. 7. in Epist. ad Rom. Tamen quod & illæ (Christus) pro impij mortuis est: sic enim & ipse F Paulus ostendit, cum dicit: Adhuc enim Christus cum infirmi effensus, secundum tempus pro impij mortuis est: sanctus autem Spiritus non pro impij jam interpellat, sed pro sanctis. Quibus omnibus id sibi vult, Patrem in omnibus quæ sunt operari, quia totius brōn̄tō, sive existentiae (sic enim loqui licet) principium est: Filium, qui & r̄yō, hoc est juxta Origenis expositionem, ratio, in ijs solum quæ ratione prædicta sunt, vim suam experiri; Spiritus, qui à sanctitate proprium sibi cognomen habet, vim dōzōwō ad sanctos duntaxat pertinere.**

X X V I I I . Atque haec dōzōwō ita sumpta vix est ut reprehensionem effugiant. At si quis ad mentem potius Origenis quam ad verba attenderit, aliter sentiet. Quamvis enim una eademque sint sacrae Trinitatis extranea opera, & quidquid agit in rebus externis Pater, hoc agat & Filius, hoc & Spiritus sanctus; quædam tamen Patri assignari solent, alia

A Filio, alia Spiritui sancto. Quemadmodum ergo Patri vulgo attribuitur creatio rerum, licet trium peraeque Personarum sit; ita Filio, qui est $\lambda\sigma\gamma\circ$, omnium $\lambda\sigma\gamma\mu\alpha\sigma$ curam Origenes adscribit; sanctitudinis vero collationem addicit Spiritui sancto, juxta Rom. 1.4. & 2. Thessl. 2.13. quamvis toti Trinitati debeatur. Scriptum est 1. Petr. 1. 2. Secundum prescientiam Dei Patri, in sanctificationem Spiritus, in obedientiam & aperitionem $\lambda\sigma\gamma\mu\alpha\sigma$ Iesu Christi. Prescientia Patri, sanctitudinis infusio Spiritui sancto tribuitur. Sic sensisse Originem ex us licet existimare: Porro autem in Trium nibil maius minusve dicendum est: quia unius divinitatis fons Verbo ac ratione sua teneat universa; Spiritu vero oris sui quis digna sunt sanctificatione sanctificat, sciat

B in Psalmis scriptum est: Verbo Domini celi firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Est etiam quodam in operatio Dei Patris precipua preter illam, quam omnibus ut essent naturaliter prestiti. Est & Domini Iesu Christi precipuum quoddam ministerium, in eo quibus naturaliter ut rationabiles sunt, confert, per quod ad haec que sunt, prestatur eis ut bene sint. Et & alia quoque etiam Spiritus sancti gratia que dignis prestat, ministratur quidem per Christianum, in operata autem a Pace secundaria meritum eorum qui capaces efficiuntur. Quod manifestissime indicat Apostolus Paulus, unam camdemque virtutem Trinitatis exponens in eo cum dicit: Divisiones sunt donorum vel donationum, idem autem Spiritus: & divisiones sunt ministeriorum; idem autem Dominus: & divisiones operationum sunt; idem autem Deus qui operatur omnia in omnibus. Unicuique autem datur manifestatio Spiritus secundum id quod expedit. Ex quo manifestissime designatur quod nuda est in Trinitate discreto, sed hoc quod donum Spiritus Dei ministeratur per Filium, & inoperatur per Deum Patrem. Omnia autem operatur unius atque idem spiritus, dividens singulis prout vult. Quin etiam sanctimonia collationem idem Filio assignat; sa-

C pientie vero ac scientie gratiam Spiritui sancto itidem ut Filio acceptam refert. *Vade, inquit, in operatio Patris, que prestas omnibus, clarior ac magnificenter inventur, cum unusquisque per participationem Christi, secundum id quod sapientia est, & secundum id quod scientia est, & sanctificatio est, proficit, & in altiores profectum gradus venit: & per hoc quod participatione sancti Spiritus factus est quis prior atque successor, effectus diuinus recipit, sapientia ac scientie gradum.* Repetit illa cap.
18. Antonius libelli. De Doctrina & Invenzione. V. 1. 1.

ptoris sancti, inquit, manifestissime di prebendit, alia Pater ipse per se, alia specialiter per Filium, E alia per Spiritum sanctum, licet sub privilegio potentis communis operatur. Quia sumus, ad Patrem proprie referri videor; in quo scit Apostolus dicit, vivimus, mor emur, & sumus. Quod vero ratio-
nus, & sapientia capaces sumus, illi specialiter qui est ratio & sapientia, & iustitia, idest Fi-
lio deputatus. Quod autem vocati regenerarum, innovati sanctificamur, per divina eloqua persone
Spiritus sancti evidenter adscribitur. Praclare & ad rem Augustinus libr. 15. De Trinit. cap. 17.
Scit unicum Dei Verbum proprie vocamus nomine Sapientia, cum sit universaliter & Spiritus san-
ctus, & Pater ipsa Sapientia; ita Spiritus sanctus proprie nuncupatur vocabulo Charicatis, cum sit uni-
versaliter Charitas & Pater & Filius.

Pari modo excipimus petitionem alteram, superioris hujus finem. Queritur Athanasius putasse Origenem peccata in Spiritum sanctum ea esse quae post baptismum admittuntur. Nempe cum in Sanctis & Christianis solum operari Spiritum sanctum dixerit, sequitur cum peccant ipsi, peccato ipsorum eam praecipue offendit Trinitatis Personam que in iis operatur, Spiritum nempe sanctum. Non multum inde abludebat Novatianus, remissionem peccatorum lapsis concedi negans, quod Christianorum peccatis offendit Spiritum sanctum dicere, cuius offensiones nec in hoc seculo nec in futuro remitti Christus docuit. Sed quemadmodum in Christianis operari creditit Origenes tres Trinitatis Personas, etiam si operatio haec Spiritui sancto proprio tribui soleat; ita Christianorum peccatis post baptismum admisisit laeti proprio ipsum dixit, quamvis Filium quoque & Patrem ipsum offendit sit arbitratu*s*.

XXIX. Illud præterea in Origene culpatum fuisse commémorat Anonymus ille quem pro eo Apologiam scripsisse tradit Photius Cod. 117. quod Filium neutiquam invocan-

48 ORIGENIANORVM
dum esse pronuntiaverit. Minime quidem orandum cum Patre Filium, non autem simpli- A
citer non orandum sensisse Origenem narrat Augustinus H̄ar. 43. ad Quoduoitdeum, &
circa ita fenserit causam afferit: Dicit præterea, inquit, ipse Origenes, quod Filius Dei sanctis homi-
nibus comparatus, veritas sit; Patri collatus mendacium; & quantum distat Apostoli Christo, tantum
Filius Patri. Unde nec orandum est Filius cum Pare, quia non auctor est indulgendarum petitionum, sed
sapplicator. Vtramque accusationem complexus est Theophilus Alexandrinus Pasch. 2. ubi
Origenem ait aulum esse dicere, Non esse orandum Filium, neque cum Filio Patrem: quæ qui-
dem absurdia est, & secum pugnans conquestio; nam si Filium orari vetat Origenes, cur
vetuisset Patrem orari cum Filio, qui nequitcum orandus est?

A humanæ illigari Personam quam Filium dixit in eo Opere, cui titulum fecit, *Cur Deus homo.*
Quoniam ergo, inquit, quodlibet parvum inconveniens in Deo est impossibile, non debuit alia Persona
incarnari, quam Filius.

QVÆSTIO TERTIA.

DE CHRISTO, EIVSQUE INCARNATIONE
ET OIKONOMIA.

B I. Plurima de Christo abscon Origenes opinatus est. II. Vtrum Christum substantialiter in Moyse, Prophetis, & Angelis adsuisse senserit. III. Patrum multorum assensu & sua ipsius fluctuatione juvatur. IV. Quo sensu dixerit Filium Dei, an equum esset homo, mediatoorem suisse: V. in quo & Patrum quorundam confessione se tuerit. VI. Excusuntur ejus errores de anima Christi: VII. quibus tam non pertinaciter adhaesit. VIII. Nonnulli ipsius accusatores retunduntur. IX. Quo sensu Filium & ejus animam unum esse dixerit, quemadmodum Pater & Filius unum sunt. X. Vtrum Christum carnem de celo attulisse persuasum habuerit. XI. An crediderit Christum specie tenus in terris apparuisse, non veram carnem gestasse. XII. Sol-vuntur difficiles ipsius loci duo. XIII. Vnde in hac affectu Christo falsi corporis suspicionem venerit, exploratur. XIV. Vtrum Christum merum esse hominem existimataverit. XV. An duos Christos finxerit. XVI. Vtrum & quo sensu Iesum induisse Filium Dei pronuntiaverit. XVII. Quo sensu Christum dixerit deificasse naturam humanam. XVIII. Quo sensu Christum esse dixerit virum illum sterilem, de quo Jeremias cap. 22. vers. 30. XIX. Vtrum corpus Christi ubique esse censuerit. XX. Pro quibus passum Christum opinatus sit. XXI. Recensentur Patrum criminationes adversus Origenis sententiam, XXII. que ex ipsius verbis proponitur. XXIII. Non satis constat an sepe jam pro rebus ratione præditis, an semel tantum passum, an etiam aliquando passum Christum putaverit. XXIV. Ex supra allatis genuina ipsius opinio elicetur, XXV. cuius & origo indicatur. XXVI. Nonnulla faciunt pro causa Origenis. XXVII. Vtrum Christum in Sole corpus suum reliquisse sibi finxerit. XXVIII. Vtrum censuerit Christum hominem esse desistere, postquam mortuus est. XXIX. Quo sensu Christum dixerit etiam nunc lugere peccata nostra. XXX. Vtrum regnum Christi desitatum crediderit.

E I. **V**VLGATVM, & in Scholis receptum Theologicarum disputationum ordinem hic deserimus, affectantes Origenem, cuius ut abnormes fuerunt plurimæ de rebus divinis sententiae, ita peculiari, & à consuetis aliena divisione tractandæ sunt. In inferiorem ergo locum rejectis, qua ad Angelos & Opificium sex dierum, aliaque his deinceps subiecti solita pertinent, questionibus, Origenis de Verbi *ēarēptōt* & *cīrōvōtā* perscrutemur decreta, si qua sunt obnoxia reprehensionibus, & animum possunt offendere Lectoris orthodoxi. Ac sunt certe, neque pauca, qua ab ejus ventilata & confutata adversarijs, eterna nomini ejus stigma imposuerunt.

F II. Leve illud est præ reliquis mox exponendis, & aliquam habens excusationem, quo Christum docuit, antequam homo fierer, Patri ministrantem, in Moyse, Prophetis, & Angelis hominum salutem promoventibus adsuisse, & quidem substantialiter, atque ita suum quodammodo *cīrōvōtā* inchoasse. En tibi ipsius verba ex Hom. 8. in Genef. Et tamen considerandum est quia Angelus hoc referunt ad Abraham locutus, & quia in consequentibus evidenter hic Angelus Dominus ostendatur. Vnde patet quod sicut inter nos homines habui repertus est ut homo, ita & inter Angelos habitu est repertus ut Angelus: & ex Homil. 1. in illud Isaiae: Et regem Domini Sabaoth vidi oculis meis, & missus est ad me unus de Seraphim. Non est unius, inquit, Domini mei Iesu Christi adventus quo descendit ad terras. Et ad Esaiam venit, & ad Moysem venit, & ad populum venit, & ad unamque Prophetarum venit: neque tu timeras, etiam si jam celo recipius es, iterum veniet. Quia autem & ante præsentiam caralem ad homines venerit, ipsum accipe testem decouiantem atque dicentem: Hierusalem, Hierusalem, que occidis Prophetas, & lapidas eos qui miseri sunt ad te, quoties volui colligere filios tuos? Quoties volui, Non dicit; non vidi te nisi isto adventu: sed dicit; Quoties